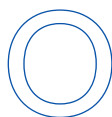

Wstęp

ostatni numer kwartalnika *Dziecko Krzywdzone. Teoria, badania, praktyka* w 2022 r. otwiera artykuł Aleksandry Tłuściak-Deliowskiej zatytułowany *Współpraca na rzecz zmiany, czyli o partycypacyjnych badaniach w działaniu w profilaktyce dręczenia rówieśniczego*. Autorka wskazuje, że zasadne wydaje się prowadzenie badań partycypacyjnych dotyczących problematyki *bullyingu* z udziałem uczniów, ponieważ to oni są zaangażowani w problem dręczenia rówieśniczego. Dzięki takiemu podejściu uczniowie odgrywają aktywniejszą rolę w pracy z dorosłymi w szkole w celu planowania, wdrażania i oceny działań profilaktycznych opartych na ich doświadczeniach związanych z dręceniem rówieśniczym. W swoim tekście Tłuściak-Deliowska uzasadnia konieczność zaangażowania młodych ludzi w partycypacyjne badania w działaniu w celu opracowania wsparcia, które lepiej odpowiada ich potrzebom. Oznacza to uznanie ich wyjątkowych doświadczeń i wiedzy wykraczającej poza aktualne piśmiennictwo. Ponadto autorka przedstawia przykłady partycypacyjnych badań w działaniu zorientowanych na profilaktykę dręczenia rówieśniczego i poddaje analizie trudności i wyzwania związane z realizacją tego typu zamierzeń.

Kolejny artykuł także dotyczy dręczenia rówieśniczego. Jego autorzy, Jakub T. Mróz, Małgorzata Wójcik i Jacek Pyżalski, omawiają prawdy i mity dotyczące *bullyingu*. Celem tego przeglądowego tekstu jest skonfrontowanie popularnych przekonań dotyczących *bullyingu* i *cyberbullyingu* z aktualnym stanem wiedzy w tym obszarze. Autorzy omawiają w nim najbardziej powszechne mity o tych zjawiskach, posługując się wynikami badań naukowych. Idea takiego ujęcia tematu wynika z praktycznych obserwacji: badając *bullying*, bardzo często można spotykać się z obiegowymi prawdami podzielanymi przez część dorosłych, w tym także profesjonalistów – pedagogów i psychologów. Błędne koncepcje, nie mające podstaw w wynikach badań, nie pozwalają na identyfikację problemu w odpowiednim czasie, co utrudnia przeprowadzenie skutecznej interwencji i udzielenie wsparcia młodym ludziom doświadczającym *bullyingu* lub go stosującym, a także jego świadkom czy, wreszcie, rodzicom zaangażowanych w niego młodych ludzi. Skonfrontowanie tych mitów z dowodami naukowymi umożliwi poznanie zjawiska *bullyingu*, mechanizmów go wywołujących i podtrzymujących oraz całego spektrum możliwych negatywnych konsekwencji, jakie za sobą niesie. Ze względu na praktyczny charakter

tego artykułu omawiane zagadnienia zilustrowano opisem przypadku analizowanym w ramach badania terenowego realizowanego w polskich szkołach w 2018 r.

W tym numerze prezentujemy także artykuł Katarzyny Kierzek i Martynty Dziekan zatytułowany *Konceptualizacja problemowych zachowań seksualnych w modelu biopsychospołecznym i przegląd terapii poznawczo-behawioralnych opartych na dowodach*. Autorki wyjaśniają, że problemowe zachowania seksualne są to inicjowane przez dzieci w wieku 12 lat i młodsze zachowania związane z częściami ciała o charakterze seksualnym (tj. genitaliami, odbytem, pośladkami lub piersiami). Zachowania te są klasyfikowane jako rozwojowo niewłaściwe lub potencjalnie szkodliwe dla samych dzieci lub dla innych. Dochodzi do nich między dziećmi o znacznej różnicy wieku lub na różnym poziomie rozwoju i są one inicjowane w związku z silnymi emocjami, takimi jak gniew lub lęk. Wyrządzają one krzywdę lub potencjalną szkodę (fizyczną lub emocjonalną), a także są odporne na zwyczajowo skuteczne interwencje rodziców. Katarzyna Kierzek i Martyna Dziekan podkreślają, że chociaż jest to problem, który coraz częściej pojawia się w gabinetach specjalistów, to w polskojęzycznym piśmiennictwie brakuje jego opracowań. Dlatego w swoim tekście podjęły się zadania konceptualizacji problemowych zachowań seksualnych na podstawie modelu biopsychospołecznego. Aby lepiej zrozumieć istotę tego problemu, zdaniem autorek, niezbędne jest odniesienie do zachowań normatywnych oraz kryteriów diagnostycznych i wytycznych. Przegląd dostępnych metod pracy w nurcie poznawczo-behawioralnym pozwala na skuteczne zaplanowanie oddziaływań terapeutycznych, uwzględniając kontekst pracy z środowiskiem, w którym żyje dziecko.

Kolejny tekst, do którego lektury serdecznie zachęcamy, jest zatytułowany *Kara jako środek wychowawczy – społeczne rozumienie kary jako elementu wychowania dziecka*. Jego autorki, Magdalena Śniegulska i Magdalena Jurewicz, podejmują próbę przyjrzenia się temu, jak postrzegana jest kara i jak ocenia się jej skuteczność. W artykule szczególnie skupiono się na kwestii wychowywania dzieci w rodzinie i w szkole. Autorki podkreślają, że w psychologii pojęcie kary najsilniej kojarzy się z behawioryzmem i teoriami uczenia się. Pojęcie kary pojawia się w warunkowaniu instrumentalnym, które polega na kojarzeniu określonego bodźca z reakcją na tenże bodziec (zachowaniem) oraz konsekwencjami pojawiającej się reakcji. W artykule przywołano temat kształtowania sumienia, a tym samym wpływu nie tylko na zachowanie dziecka, ale także na rozumienie i ocenę sytuacji przez dziecko. Podejmując na podstawie badań refleksję na temat postrzegania kar przez opiekunów oraz warunków tworzenie odpowiedniego do rozwoju klimatu w szkole, autorki proponują alternatywne wobec kar rozwiązania pozwalające wpływać na modyfikowanie zachowania uczniów.

Zachęcamy też do zapoznania się z wnioskami z badań dotyczących korzyści płynących z programu Standardy Ochrony Dzieci w szkołach podstawowych, które omawiają Katarzyna Makaruk i Katarzyna Drabarek. Podkreślają one, że ochrona dzieci przed przemocą to jedno z wyzwań, przed którymi stoją polskie szkoły. Odpowiednie działania profilaktyczne oraz procedury interwencyjne mogą znacząco poprawić funkcjonowanie placówek w tym zakresie, jednak realizacji rozwiązań tego rodzaju mogą towarzyszyć różne trudności. W opinii badanych najczęściej wymienianą korzyścią wynikającą z wprowadzenia Standardów była poprawa bezpieczeństwa i ochrony dzieci, a najczęściej pojawiającą się trudnością były problemy we współpracy z rodzicami. Wyniki tego badania pokazują, że wiele szkół podstawowych nie realizuje odpowiednich działań mających na celu ochronę dzieci przed przemocą i zapewnienie im bezpieczeństwa.

Interesującą perspektywę prezentują Kamil Janowicz i Joanna Włodarczyk w tekście zatytułowanym *Rodzicielstwo w przekonaniach i zachowaniach współczesnych polskich ojców – znaczenie (nie)zamieszkiwania z dzieckiem*. Autorzy podkreślają, że jednym z istotnych czynników wpływających na poziom zaangażowania mężczyzn w relację z dzieckiem i opiekę nad nim są jakość relacji z partnerką, wsparcie z jej strony oraz dobra współpraca i zrozumienie w kwestiach wychowawczych i związanych z prowadzeniem domu. Janowicz i Włodarczyk wskazują w tym kontekście na zjawisko tzw. *maternal gatekeeping*, czyli niechęci kobiet do dzielenia się obowiązkami i odpowiedzialnością związaną z opieką nad dzieckiem, a także utrudnianie innym osobom (w tym partnerowi) przebywanie z dzieckiem i angażowanie się w relację z nim. W swoim artykule autorzy omawiają wyniki badania, którego celem było poznanie przekonań i zachowań ojców związanych z podziałem obowiązków domowych i rodzicielskich, sposobów przygotowywania się przez mężczyzn do ojcostwa oraz doświadczanych przez ojców trudności. Drugi ze wskazanych celów odnosił się do porównania odpowiedzi między ojcami mieszkającymi ze swoimi dziećmi a ojcami z nimi nie mieszkającymi. Co istotne, w badaniu udział wzięła reprezentatywna grupa 2134 ojców. Wyniki wskazują w pierwszej kolejności na to, że wśród polskich ojców dominują przekonania bazujące na egalitarnym modelu życia rodzinnego, choć faktyczna realizacja nie zawsze w pełni z tymi przekonaniem koresponduje. Zaobserwowano wiele różnic między ojcami mieszkającymi a niemieszkającymi ze swoimi dziećmi, co pokazuje, że może to być czynnik kształtujący zarówno przekonania, jak i zachowania ojców.

Numer zamyka artykuł pt. *Zwalczanie przemocy wobec dzieci – co światowe organizacje mogą zrobić razem?* opracowany przez międzynarodowy zespół ekspertów w składzie Shanti Ramana, Tufail Muhammad, Jeffrey Goldhagen, Rajeev Seth,

Aysha Kadir, Sue Bennett, Danielle D'Annunzio, Nicholas J. Spencer, Zulfiqar A. Bhuttag i Bernard Gerbaka. Zwrócono w nim uwagę, że chociaż zakres, skala i obciążenia związane z różnymi formami przemocy wobec dzieci wciąż narastają, to przemoc wobec dzieci jako problem w dziedzinie zdrowia fizycznego, psychicznego, publicznego i społecznego dopiero od niedawna zaczęła być traktowana jako kwestia społeczna wymagająca interwencji. Autorzy podkreślają, że przeciwdziałanie przemocy wobec dzieci ma doniosłe znaczenie. Przemoc doświadczana na wczesnym etapie życia może bowiem prowadzić do negatywnych skutków zdrowotnych. Liczne badania pokazują, że przemoc wobec dzieci jest zjawiskiem rozpowszechnionym, a sprawcami jej najczęstszych form są osoby, z którymi dzieci mają codzienny kontakt w domu, w szkole i w lokalnej społeczności. W artykule przedstawiono przykład innowacyjnej współpracy między globalnymi organizacjami, na czele z *International Society for Social Pediatrics and Child Health*, *International Society for Prevention of Child Abuse and Neglect* i *International Pediatric Association*, które postanowiły odpowiedzieć na problem przemocy wobec dzieci przy użyciu podejścia opartego na prawach dziecka oraz perspektywie zdrowia publicznego. Wynikiem tej współpracy są wspólne stanowisko w sprawie przemocy wobec dzieci i plan jego realizacji w praktyce. Zaletą opracowanego stanowiska było przyjęcie opartego na prawach dziecka, szerokiego rozumienia przemocy wobec dzieci wraz z opisem typów przemocy wobec dzieci na całym świecie – w tym pracy dzieci, wykorzystywania dzieci w konfliktach zbrojnych, handlu dziećmi i przemocą ze względu na płeć – oraz omówieniem strategii zapobiegania przemocy oraz łagodzenia jej negatywnych skutków. Autorzy przedstawiają także trudności i sukcesy, jakich doświadczyli w trakcie wspólnych działań na poziomie regionalnym i ponadnarodowym.

Zachęcamy do lektury!